

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Merle Saks

ÕUEALA KUJUTAMINE NING KONVERGENTSE JA DIVERGENTSE
MÕTLEMISE KUJUNEMINE EELKOOLIEALISTE LASTE JOONISTUSTE
NÄITEL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Ave Avalo, MA kunstiõpetuse õpetaja

Tartu 2023

KOKKUVÕTE

Õueala kujutamine ning konvergentse ja divergentse mõtlemise kujunemine eelkooliealiste laste joonistuste näitel

Joonistamistegevus kujundab laste mõtlemis- ja eneseväljendusoskust. Uurimisprobleem kujunes sellest, et tänapäeva kiiresti muutuvast elukeskkonnast hakkavad digivahendid varasemat loomulikku kujutamiskiisi ja joonistamisoskust välja tõrjuma ning samuti on vähenenud õues tegutsemise osakaal. Konvergentse ja divergentse mõtlemise arendamine joonistamise kaudu on eelduseks hilisemas elus hakkamasaamiseks, sealhulgas efektiivseks digivahendite kasutamiseks ning väliskeskkonnas tegutsemiseks. Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, kuidas kujutavad lapsed õueala, mil viisil avaldub laste joonistustes divergentne ja konvergentne mõtlemine ja millised on laste arvamused õueala funktsioonist ja kujutamisest. Eesmärgi saavutamiseks kasutati kvalitatiivset uurimiskiisi, mille tulemusena saadi teada õueala kujutamise elemendid, sümbolid, kujundid ning arvamused ja ideed õueala elementidest ning nende kasutamiskiivõimalustest. Andmeid koguti kaheksa eelkooliealise lapse joonistuste ja poolstruktureeritud intervjuude abil. Uuringu tulemusena selgusid laste arvamused lapsedõbralikust mänguväljakust, konvergentse mõtlemise avaldumine skemaatilises kujutamiskiisis ja kodukoha looduse tundmises ning divergentse mõtlemise väljendumine detailses kujutamises ning mänguväljaku kujunduse uutes ideedes.

Võtmesõnad: joonistamine, konvergentne ja divergentne mõtlemine, õueala

ABSTRACT

Representation of the courtyard and the development of convergent and divergent thinking on the example of drawings of preschool children

Drawing activities shape children's thinking and self-expression skills. The research problem arose from the fact that in today's rapidly changing living environment, digital media are starting to displace the former natural way of depicting and drawing, and the share of outdoor activities has also decreased. The development of convergent and divergent thinking through drawing is a prerequisite for coping later in life, including the effective use of digital tools and the environment. The aim of the bachelor's thesis is to find out how children represent the outdoor area, how divergent and convergent thinking is expressed in children's drawings, and what children's opinions are about the function and representation of the outdoor area. To achieve the goal, a qualitative research method was used, as a result of which the elements,

symbols, images and opinions and ideas about the elements of the outdoor area and the possibilities of their use were known. Data were collected through drawings and semi-structured interviews with eight preschool children. As a result of the research, children's opinions about a child-friendly playground and the appearance of convergent thinking in a schematic representation and knowledge of the nature of the homeland, and the expression of divergent thinking in a detailed representation and suggestion of new ideas in the playground design were revealed.

Keywords: drawing, convergent and divergent thinking, outdoor area

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
TEOREETILINE ÜLEVAADE.....	6
Laste kunstilist arengut mõjutavad tegurid	6
Konvergentne ja divergentne mõtlemine joonistamise kontekstis.....	7
Kogemuse roll joonistusoskuse kujunemisel.....	8
Motoorika ja peenmotoorika arendamine kunstiõpetuse kaudu.....	9
Joonistamisoskuse kujunemise etapid	10
Keskkond lapse kunstilises arengu kujundajana ja õueala kujutamine	11
Uurimisprobleem, töö eesmärk ja uurimisküsimused	13
UURIMISMETOODIKA	14
Valim.....	14
Andmete kogumine.....	14
Andmete analüüs	15
TULEMUSED.....	16
Looduslikud elemendid ja tegevused reaalsel õuealal.....	17
Kujutatud tehisobjektid ja tegevused reaalsel õuealal.....	18
Kujutatud looduslikud ja tehisobjektid ning tegevused unistuste õuealal.....	20
Unistuste õueala detailid	22
Laste arvamused õueala liikumis- ja tegevusvõimalustest ja lapsesõbralikkusest.....	22
ARUTELU	24
TÖÖ PIIRANGUD JA PRAKTILINE VÄÄRTUS	28
TÄNUSÕNAD.....	28
Kasutatud kirjandus	30
Lisad	1
LISA 1. Tabel. Laste joonistatud elemendid reaalsest ja unistuste õuealast	
LISA 2. Intervjuu küsimused	
LISA 3. Laste joonistused	
LISA 4. Näide transkribeerimisest	

SISSEJUHATUS

Joonistamistegevuse läbiviimine väliskeskkonnas kujundab lapse konvergentset ja divergentset mõtlemisuskust. Lapse arengu toetamine ning selleks turvalise ja lapsesõbraliku keskkonna loomine on lasteasutuse üks tegevuse üldeesmärke (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2008). Õpetaja kutsestandardi, tase 6 (2020) kohaselt peab õpetaja kujundama keskkonna, mis soodustab laste füüsilist, vaimset ja emotsionaalset arengut ning seeläbi saab kaasata kõiki lapsi. Organisatsiooni UNICEF Eesti (1994) tegevuse üks eesmärke on lapsesõbraliku väliskeskkonna loomine. Väliskeskkonna tingimused mõjutavad laste arengut (WHO, 2022). Õueala on koht, kus loodus ja sisutuselemendid kujundavad keskkonna, mis võimaldavad laste mitmekülgset arengut (GüneşSalı, Akyol, & Baran, 2014). Oluline on teada laste arvamusi lapsesõbralikust ja motiveerivast keskkonnast. Tänapäeva lapsi ümbritseb digitaaltehnoloogia, mis mõjutab lapse arengut, kuid mille mõju lapse arengule on vastuoluline (Vinter, 2013). Lapsel areneb peenmotoorika dünaamiliselt erinevate käeliste tegevuste kaudu eri keskkondades (Gaul & Issartel, 2016).

Bakalaureusetöös uuritakse laste divergentse ja konvergentse mõtlemise kujunemist õueala joonistamise näitel. Lapse arengu seisukohalt on tähtis, et laps saaks kunstitegevustes avastada, leida lahendusi ning vastuseid erinevatele küsimustele (Orav, 2022), rakendada omandatud oskusi ja ideid loovalt kombineerida (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2008). Pildid praegusest õuealast võimaldavad analüüsida laste konvergentset mõtlemist, mis tugineb faktidel ja teadmistel (Guilford, 1967). Faktid peegelduvad laste joonistustel, kujutades reaalselt õueala. Erinevad keskkonnaalased teadmised ja õueala vahendite otstarbe teadmine ja väliskeskkonnas tegutsemisvõimaluste teadmine, väljendavad laste konvergentset mõtlemist. 6-7aastased lapsed kujutavad skemaatilisel (Võgotski, 2016; Juske, 2004). Pildid reaalsest õuealast võimaldavad analüüsida laste eakohast kujutamiskiisi. Kujuteldava õueala joonistamine võimaldab lapsel väljendada oma ideede originaalsust ja detailsust divergentse mõtlemise kaudu. Seetõttu peame rohkem tähelepanu pöörama laste divergentse mõtlemise arendamisele, sest reaalne elu on keeruline, dünaamiline ja ettearvamatu ning probleemidel võib olla mitu lahendust (Goldberg, 2018). Divergentne mõtlemine avaldub rohkete ideede ja detailide kujutamisel joonistustel (Guilford, 1967). Õueala loov joonistamine, kus laps genereerib ideid ja kujutab uusi õueala objekte, aitab paremini mõista laste soove seoses õuealaga.

Bakalaureusetöös antakse ülevaade laste kunstilist arengut mõjutavatest teguritest, joonistamisuskuse kujunemisest ning konvergentse ja divergentse mõtlemise avaldumisest

keskkonna kujutamisel. Kvalitatiivse uurimistööga selgitatakse välja, millised on elemendid, sümbolid ja kujundid laste joonistustes kujutades reaalselt ja kujuteldavat õueala ning eelkooliealiste laste arvamused ja ideed õueala funktsioonist.

TEOREETILINE ÜLEVAADE

Laste kunstilist arengut mõjutavad tegurid

Lapsepõlves kogetu omab suurt mõju tulevikule. Lapsepõlve joonistused tekitavad meis sooja ning turvalise tunde. Selle tunde abil saame teada, kes me oleme ja oskame kujundada enda tulevikku (Beard & Wilson, 2013). Joonistamise kaudu õpib laps väljendama enda tundeid (Barnes, 2002). Seetõttu on joonistamisel emotsionaalne väärtus.

Kaasajal mõjutavad lapse elu nutiseadmed, arvuti, televisioon. Meediaökoloogilise käsitlusele toetudes, võivad need kujutada tõsist negatiivset mõju laste arengule (O'Neill, 2015). Haridusvõimalused, nagu joonistamine kunstitunnis, saavad tasakaalustada laste loovuse arendamist isetegemise kaudu, mis on vahelduseks ja tasakaalustavaks komponendiks tehnoloogia kasutamisele (O'Neill, 2015). Kunstiõpetuses praktiseeritav joonistamine loob võimaluse selleks, et laps keskenduks, süveneks ning pühenduks oma tegevusele (Aru, 2019). Kunsti tegemiseks on vaja aega (Kamp, Admiraal, van Driet, & Rijlaarsdam, 2015). Picasso ei oleks võib-olla tundide viisi loonud oma kunstiteoseid, kui ta oleks istunud nutiseadmes (Aru, 2019). Lapse kunstilist arengut mõjutavad seega keskkonnategurid, ealised iseärasused ja kognitiivne areng.

Eestis on varasemalt uurinud lapse joonistamisoskuse kujunemise etappe 2004. aastal Ants Juske. Hispaanias uurisid laste joonistusi 2019. aastal Muela, Larrea, Miranda ja Barandiarani. 2014. aastal uurisid Türgis GüneşSalı, Akyol ja Baran laste joonistusi õuealast ja ühtlasi uuriti õueala joonistamisel kasutatavaid elemente: taimed, loomad, inimesed, liigutatavad esemed, mitteliigutatavad esemed ning väljamõeldud kujutised. Suurbritannias uuriti 2014. aastal Thompsoni, Aspinalli ja Belli poolt väliskeskkonna mõju lapse tervisele, arengule ja heaolule. Loomingulise tegevuse arendamiseks on vaja sobivat keskkonda ka lasteaia õuealal (Early, Siders, Neitsel, LaForett, & Nehler, 2018). Õueala on koht, kus loodus ja sisutuselemendid loovad keskkonna, mis võimaldavad laste mitmekülgset arengut (GüneşSalı, Akyol, & Baran, 2014). Õues joonistamine tagab loovust toetava keskkonna, et loominguline protsess saaks toimuda (Csikszentmihalyi, 1998). Laps õpib tundma enda lähimat keskkonda ja kodukoha loodust (Käis, 2018).

Konvergentne ja divergentne mõtlemine joonistamise kontekstis

Probleemide lahendamine haarab nii konvergentset kui divergentset mõtlemisoskust.

Lahenduste leidmiseks on vaja loovust ja oskust eristada olulist ebaolulisest ehk näha tervikpilti ja eristama selle detaile. Osade ja terviku nägemine joonistamise kaudu kinnistab teadmisi ning laps saab märkama hakata uusi objekte. Tema nägemismeel, tähelepanu ja mõtlemisoskus arenevad. Tänapäeva probleemide lahendamise oskust nõudvas maailmas on need instrumendid olulised (Barnes, 2002).

Joonistamise puhul arenevad konvergentne ja divergentne mõtlemine. Konvergentne mõtlemise abil õpib laps nägema tervikut ja koondama detaile. Divergentse mõtlemise abil mõtleb laps välja erinevaid detaile ja kujundeid (Guilford, 1967). Divergentne mõtlemine on loov mõtlemine. Seda iseloomustab mõtlemise ladusus ja paindlikkus, ideede genereerimine, informatsiooni modelleerimine, originaalsus ja detailide rohkus (Guilford, 1967). Divergentset mõtlemist iseloomustab läbitöötatus, probleemitundlikkus ja ümberdefineerimine.

Divergentne mõtlemine on intuiitivne, kujundeid töötlev, eksperimenteeriv, mänguline, riske võttev (Beard & Wilson, 2013). Mõtlemist iseloomustab voolavus (Csikszentmihalyi, 1998). Joonistamise kaudu avaldub divergentne mõtlemine viisil, et kujundite töötlemisel hakkab laps enda lemmikpilti täiustama, näiteks riietele ilmuvad nööbid (Edwards, 2019). Kõige olulisem divergentse mõtlemise kujundamisel joonistamise kaudu on ideede paljusus ja loomine.

Konvergentne mõtlemine, kus informatsiooni alusel leitakse vastus, toimub loogiline deduktsioon (Guilford, 1967), osadest kujundatakse tervik süsteemselt. Laste joonistuses on see pilt, mis koosneb elementidest. Oma piltidel saab laps välja tuua erinevaid detaile, juurde joonistada kirjeldavaid elemente. Nii õpib ta kujutama tervikut ja ühendama detaile (Kulderknup, 2009). Selles töös on loomingulisust, detailid on lõpuks koondunud ühele paberile ning kujutavad lapse loomingulise lõpp-produkti. Korduva tegevuse abil, harjutades, iga kord märgates midagi uut, lapse joonistamisoskus areneb. Seetõttu on joonistamise juures oluline harjutamine, püsiv tegutsemine ja tegevusse süvenemine.

Joonistuste kaudu saab hinnata, kas lapse areng on eakohane, kas lapse kasvukeskkond on turvaline. Isikupärane joonistus on lapse arengu teatud staadiumi resultaat. Oluline on arendada laste isikupära (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2008). Lisaks on joonistamisülesanded hea vaheldus tunnis (Kikas, 2008). Joonistamine õues võimaldab luua vaba ja sundimatu õhkkonna, laps saab tegutseda ainult talle omasel viisil ning see pakub talle rõõmu ja rahulolu.

Kogemuse roll joonistusoskuse kujunemisel

Kunstiõpetuse kaudu saab laps oskuse kirjeldada ümbritsevat keskkonda ja inimeste käitumist (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2008). Selle kaudu areneb sotsiaalne pädevus, meeskonnatöö oskus (Orav, 2022). Kui laps vaatleb ümbritsevaid inimesi ja objekte, paneb ta tähele enda jaoks olulisi detaile. Keskkonda kujutab laps joonistustes detailiderohkelt (Edwards, 2019). Kõik kujutatud osad moodustavad lõpuks ühtse terviku. Joonistamise kaudu laps väljendab ennast ja ümbritsevat keskkonda. Minevikus nähtu kujutamine on kogemuse väljendamine. Kogemusi saadakse näiteks mänguväljakul mängides, koduaias ja looduses viibides. Loodusest saadud elurõõm, mis samuti on kogemus, võimaldab lapsel end joonistustes vabalt ja naudinguga väljendada (Käis, 2018). Oluline on, et loominguga tegelemiseks oleks keskkond turvaline ja vaba. J. Käisi järgi soovib laps oma tähelepanekutest ning elamustest jutustada. Need muljed elatakse välja joonistamise kaudu. Muljed kodukoha loodusest viib laps enda joonistustesse joonistades maastikupilte, rändlinde või loomi.

Lapsed kasutavad joonistamisel ka kujundeid, mida nad on televisioonis ja internetis näinud (NurayMamur, 2012). Näiteks esineb multifilmide tegelaste kujutamist piltidel. Televisiooni vaatamine ja interneti kasutamine on samuti kogemused, mida joonistamisel väljendada. Meediat tarbides või internetis mängides on laps kohanenud ümbritseva keskkonnaga ning seal nähtud kujutisi ja kujundeid kannab ta üle ka enda joonistustesse. Muljed pildil multifilmi vaatamisest ja lemmiktegelase kujutamisest. Poistele meeldib kujutada autosid, kangelasid, tüdrukutele meeldib joonistada printsesse (Edwards, 2019). Uutele piltidele lisab laps mõne uue detaili, ta on märganud uusi objekte ja esemeid. Iga kord järgmine pilt täieneb. Selle põhjal võib järeldada, et toimub lapse areng. Kognitiivsete oskuste areng toimub tähelepanu, mälu ja mõtlemisoskuse arengu kaudu. Lapsel on meeles, mida ja kuidas ta eelmine kord joonistas. Ta lisab näiteks majale aknad, lisab pildile lilli ja pilvi, lisab uusi olulisi detaile (Edwards, 2019). Nende detailide abil kujuneb uus täiustunud pilt.

Lapse joonistamine on tegevus, mis nõuab temalt aktiivset kohalolekut, kohanemist keskkonna ja materjalidega ning lapse sisemist arengut (Dewey, 2019). Lapse kognitiivne areng ja joonistamisoskus ongi seetõttu seotud. Laps omandab uusi kogemusi seoses objektidega, tema mälu, tähelepanu ja joonistamisoskus arenevad (Dewey, 2019). Näiteks me mäletame, kui lapsena sai joonistatud ema, maja, printsessi või autot. Need lapsepõlvepildid on meil meeles, need on isikupärased ja seotud meie kogemustega ümbritsevast keskkonnast. Joonistamise kaudu saab õppida nägema, tunda keskkonda ning harjutada käelist tegevust (Linke, 1998).

Motoorika ja peenmotoorika arendamine kunstiõpetuse kaudu

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on märgitud laste peenmotoorika arendamise olulisus. Irimaal läbiviidud uurimusest tuli välja, et kehv peenmotoorika võib põhjustada raskusi õppeedukuses, suurenenud ärevust ja halba enesehinnangut (Gaul & Issartel, 2016). Silmapõhjalt tulevad impulsid ajju, mis mõjutavad kesknärvisüsteemi, ruumilist teadlikkust, motoorikat, koordinatsiooni, mälu, taju, mõtlemist, kontrasti- ja sügavustaju (Nägemisteraapia, 2021), mõjutatud on lapse konvergentne ja divergentne mõtlemine. Joonistamistegevust võib kirjeldada ka kui mõtestatud ja sihipärast märgistamist (Orav, 2022). Karvonen (2003) on leidnud, et peenmotoorika arendamine joonistamise kaudu arendab lapse meeli, taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist ning kõnet. Joonistamise, kaudu saab toetada lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2008). Õues joonistamine ning tegutsemine arendavad mitmekülgset laste motoorikat. Konvergentne mõtlemine (faktid objektide kujutamisel) ja divergentne mõtlemine (uudsed ideed ja detailid) kajastuvad laste joonistustel ja tegevustes õues.

Sensoorsed oskused, nagu nägemine ja puutetundlikkus, arenevad tegevuse käigus. Lapse nägemine on fokuseeritud uutele detailidele ja objektidele ning areneb tähelepanu ja vaatlusoskus. Nägemistaju on tunnetuslik ning kognitiivne protsess. Taju on psühholoogiline protsess, esemete ja nähtuste meeleline tervikpeegeldus ajus. Taju on tihedas seoses tähelepanu ja mälega ning sõltub kogemustest, mõtlemisest, vajadustest, huvidest ning muust (Aro, 2006). Nägemistaju on tunnetuslik ning on võimeline üldistama, järeldama ja arutlema (Juske, 2004). Nägemistaju eeldab, et oleks nägemisteravus ja vaateväli, toimub tähelepanu fikseerimine ja jälgimine (Nägemisteraapia, 2021). Taju abil kohaneb inimene keskkonnaga, seetõttu on vaatamine, nägemine, analüüsimine osa divergentse ja konvergentse mõtlemise kujunemisest.

Eelkoolialise lapse motoorika ja peenmotoorika arendamiseks saab teha erinevaid harjutusi alates joonte tõmbamisest, kritseldamisest ja karakullide joonistamisest. Alates 3. eluaastast areneb välja lapse silma ja käe koostöö, näiteks, et hoida pliiatsit ja kritseldada. Silma ja käe koostöö puhul silmad vaatavad, mida käed teevad ja käed teevad seda, mida silmad tahavad, näiteks haaravad eset, mida näevad (Piaget, 1965). Lapse areng seisneb selles, et nägemine hakkab omama suuremat rolli ning kompamis-motoorne aparaat allub nüüd nägemisele (Juske, 2004). Lapse joonistamine algab joonest (Arnheim, 1997). Esimesed joonistused on lapsel kritseldused, need on motoorse tegevuse tulemus.

Joonistamisoskuse kujunemise etapid

Lapse joonistustes on olulised tunnused, sümbolid (Edwards, 2019). Need ei sarnane tegelike objektidega. Näiteks puu kui sümbol igasuguse puu kujutamisel (Piaget, 1965). Kriitseldused algavad joonest (Arnheim, 1997), mida lapse motoorsed oskused esmalt võimaldavad teha. Sümboleid hakkab laps täiendama. Laps omandab uusi kogemusi seoses teatud esemega, tema mälu ja tähelepanu arenevad. Ta suudab leida objekti erinevaid omadusi ning täiustada enda joonistusi.

Juske (2004) poolt välja toodud lapse joonistusoskuse kujunemise etapid

1. Laps kriitseldab automaatselt ja eesmärki kriitseldamisel veel ei ole.
2. Laps joonistab karakulle ja jäljendab joonistamistegevust.
3. Joonistus kujutab juba midagi, aga ta väljendab kujutisi karakullidega.
4. Laps soovib teha „päris“ pilte, selleks ta kopeerib erinevaid joonistusi, kuid jooned on mehhaanilised.
5. Laps kujutab sümboolselt ja saab aru, et pilt kujutab tegelikke objekte.
6. Kunstilise kujutamise tehnika: valguse ja varju, õigete proportsioonide ning perspektiivi kujutamise kujunemine.

1-3aastaste väikelaste joonistamisele on iseloomulik, et kriitseldamise käigus toimub vormi otsimine, kuid laps ei loo seoseid veel nähtavate objektidega. Alates 3. eluaastast hakkab laps mõistma, et tema joonistused tähendavad midagi, võivad kujutada midagi reaalselt. Ta märkab, et kriitseldusi saab seostada mingite geomeetriliste kujundite ja vormidega. Lisaks kriitseldustele ilmuvad ka karakullid. Laps seostab karakulle mingite inimeste ja esemetega ning ta hakkab neid täiendama ja lisama uusi detaile (Juske, 2004). Laps ei jälgi täpselt, missugused asjad on, vaid ta joonistab mälu järgi, seda mida sellest asjast on teada ning mis on selle asja juures kõige olulisem (Võgotski, 2016).

4-aastased joonistavad ringe ja teisi geomeetrilisi kujundeid ning „peajalgseid“ inimese kujutisi. Lapse jaoks on inimese kujutamisel olulised pea, käed ja jalad (Juske, 2004). Sageli laps jutustab juurde, mida ta joonistas ning mida mingi kujutis sümboliseerib. Lapse käeline areng ja silma ning käe koostöö ei ole veel nii kaugele arenenud, et kujutada objekte reaalselt. Selles vanuses laps ei kujuta täiskasvanute mõistes midagi realistlikku, sest ta kujutab seda mida teab, mitte seda mida näeb.

6-aastased lapsed joonistavad skeeme, 11-aastastel skemaatilisus väheneb, joonistus täiustub, 13-aastased joonistavad reaalseid objekte ja inimesi. Edasi hakkab laps arvestama uute tunnustega joonistamisel nagu perspektiiv, valgus-vari (Võgotski, 2016). Kogemuste pinnal tekivad uued kogemused ning laps areneb. Joonistamisel toimub areng järk-järgult (Juske, 2004). Laste kunstiline tegevus peaks olema järjepidev, et uued oskused saaksid areneda ning et neid saaks harjutada.

Selleks, et laps õpiks vaatlema ja väljendama seda, mida enda ümber näeb, võib tunnis kasutada erinevat näidismaterjali. Tänapäeval pigem proovitakse vältida ühe konkreetse näidise jäljendama õpetamist, sest see piirab lapse loovat mõtlemist. Last saab suunata vaatlema objektide värvusi, suurusi, kuju, et lapsel loomulikult moel tekiks arusaam ja jääks meelde, kuidas objekt välja näeb ja kuidas seda kujutada.

Laps joonistab sümbolite. Sümbolid on toolil, laual, majal (Edwards, 2019). Laps lähtub objekti joonistamisel vastavalt oma teadmistele ja kujutab objekte kõige informatiivsemast küljest (Juske, 2004). Näiteks šabloonides on kõik ebaoluline välja jäetud ning esile on tõstetud kõige olulisem selle objekti juures. Õpetaja võib anda värvida värviraamatuid, kus objekti kontuurid on ette joonistatud ning laps saab värvide valikuga tegeleda ning tal jääb meelde, kuidas objekte kujutati. Näiteks õuealal oleva kiige joonistamise õppimiseks saab kiike vaadelda, rääkida rahvapärilike jutte kiigel kiikumise ja laulmisest. Näidispiltide vaatlemise ja õpetaja juhendamisel või matkimise abil, õpib laps kiike pildil kujutama.

Joonistusoskuse kujunemise etappe teades saab õpetaja arendada lastes konvergentset ja divergentset mõtlemist, innovatsiooni, uute ideede ja mõtete loomist (Amer, 2014). Koolieelses eas joonistab ja loob laps rõõmuga, spontaanselt. Kui teda kodus, lasteaias või koolis juhendada ja suunata, ei kaoks temas kunstitegemise rõõm, ta julgeks riskida ja olla enda keskkonna disainer.

Keskkond lapse kunstilises arengu kujundajana ja õueala kujutamine

Pedagoogilisest vaatepunktist pakuvad mänguväljakud kognitiivse mängu mitmekesisist spektrit, toetavad erinevaid õppimisstiile ja laiendavad arusaama maailmast (Zamani, 2016). Need stimuleerivad keerukaid ja põnevaid tegevusvõimalusi erineva õppimisstiiliga lastele. Näiteks võimalused mängimiseks erinevatel aastaaegadel või erinevate mängustiilidega lastele (Thompson, Aspinall, & Bell, 2010).

Õuealal tegutsedes puutub laps kokku loodusliku- ja tehiskeskkonnaga. Õueala võimaldab kasutada looduslikke või tehiselemente erinevates mängudes ja tegevustes. Laste arengu juures on oluline tegutseda roheluses ja looduses, mis loob tausta laste mängule. Õueala joonistamine hõlmab mitmeid aspekte. Kuidas on õueala kujutatud? Mida on kujutatud? Kuidas on objekte kujutatud? Kus joonistatakse, kas õues või toas ja mälu järgi? Kas ja kui palju suunata lapsi vaatlema? Milliseid töövahendid lapsele joonistamiseks anda (pliiatsid, pastellid, vildikad, süsi)? Mis vanuses lapsed joonistaksid õueala? Seda, mida kavatsetakse joonistada, tuleb tähelepanelikult vaadelda. Joonistades süüvib laps keskkonna olemusse, et seda kujutada, kuid samas jäädvustab paberile ka enda tunnetuse ja kogemuse (Linke, 1998).

Õuealale on iseloomulikud looduslik- ja tehiskeskkond samaaegselt. Neid uurides, võib leida lahendusi, kuidas edendada tervislikke keskkondi ja kohti, kus lapsed saavad tegutseda looduses ja nautida aktiivset eluviisi kui igapäeva elu lahutamatu osa. Looduslikud elemendid nagu puud, taimed, pinnamood, vesi – mõjutavad ka laste käitumist. Õueala joonistamisel tuleb arvestada inimeste poolt loodud keskkonnamelemente ja looduslikke elemente (Thompson, Aspinall, & Bell, 2010). Õuealal tegutsemine võimaldab tervislikku, aktiivset, spontaanset tegevust ja mängu. Tänapäeva elukorralduse juures ongi vajalik märgata, missugused mänguväljakud on. Õueala teemal joonistamine võimaldab teada saada, mis elemente lapsed joonistavad seoses õuealaga, missugune on loodusmaailm või tehiskeskkond laste mängu taustaks läbi laste silmade.

Hispaanias viidi 2019. aastal läbi uuring, kus sooviti laste osaluse kaudu koguda informatsiooni, mida lapsed õuealast joonistavad (Muela, Larrea, Miranda, & Barandiaran, 2019). Tugineti Mosaiigi lähenemisviisile (Clark, 2017), kus kasutati andmete kogumiseks visuaalset meetodit koos laste joonistuste näituse ja sellele järgnenud aruteluga. Uuringus saadi ülevaade sellest, mida lapsed näevad enda väliskeskkonnas. Selleks paluti neil joonistada esemeid, objekte või materjale, mis neile silma jäid. Järgmises etapis paluti lastel teha joonistused õuealast, kuhu nad võisid lisada mis tahes elemendi. Samuti paluti neil rääkida asjadest, mille nad olid oma piltidele lisanud. Seejärel eksponeeriti laste joonistusi klassis ja toimus arutelu, mida lapsed kujutasid enda väliskeskkonnas.

Uuritud on, kui palju on laste õuealal rohelust ja kui palju tehiselemente. Thompson, Aspinall ja Bell tõid 2010. aastal välja õueala osad, mida vaadeldi ja uuriti: muru ja asfalt, puudesalu ning selle ümbrus, vabalt seisvad põõsaste kobarad, tehisseadmed ja nende kasutamine. Lisaks veel mänguväljaku koostisosad: vaba plats, teerajad, dramaatilise mängu

mängimise võimalused, võimalus joosta, istuda, peita või leida uusi mängukohti liikudes mööda jalgrada (Thompson, Aspinall, & Bell, 2010). Autorid leidsid, et rohelised alad vähendavad lastes stressi ja agressiivsust ning ei ole samas väga kulukad. Laste õuealad omavad olulist rolli lapse arengule. Õue mänguruumi roheline ja mitmekesisus tugevdavad lapse vaimset ja füüsilist arengut. Lapse asetamine avaliku ruumi keskmesse, kui kujundatakse mänguruumi ja parke, on hädavajalik roheliste ja tervislike linnade ehitamisel (Perez-del-Pulgar, et al., 2021).

Õueala pakub erinevaid võimalusi mängimiseks, õppimiseks ja tegutsemiseks. Õues olemine aktiveerib lapsi mängima, ka erivajadustega lapsi. Seal on värske õhk ja hea oleks kui ka piisavalt ruumi, et tegutseda nii poistel kui tüdrukutel, vastavalt nende huvidele.

Uurimisprobleem, töö eesmärk ja uurimisküsimused

Bakalaureusetöös uuritakse eelkooliealiste laste õueala kujutamist ning konvergentse ja divergentse mõtlemise kujunemist õueala joonistamise näitel. Uurimisprobleem seisneb selles, et tänapäeva kiiresti muutuv elukeskkonnas hakkavad digivahendid varasemat loomulikku kujutamisi viisi ja joonistamisoskust välja tõrjuma. Lisaks on konvergentse ja divergentse mõtlemise arendamine joonistamise kaudu eelduseks hilisemas elus hakkamasaamiseks, sealhulgas efektiivseks digivahendite kasutamiseks, kuid sellele ei pöörata piisavalt tähelepanu. Õues joonistamine ja tegutsemine võimaldavad laste mitmekülgset, aktiivset füüsilist ning vaimset arendamist.

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, kuidas kujutavad eelkooliealised lapsed õueala, mil viisil avaldub laste joonistustes divergentne ja konvergentne mõtlemine ja millised on laste arvamused õueala funktsioonist ja kujutamisest. Väliskeskkonnas tegutsedes puutub laps vahetult kokku loodusega, ta on füüsiliselt aktiivsem ning seetõttu on tegevused eriilmelisemad.

Uurimisküsimused

1. Millised on elemendid, sümbolid ja kujundid, mida lapsed kasutavad joonistades reaalsel õueala?
2. Millised on laste ideed, lisatud elemendid ja detailid joonistades kujuteldavat õueala?
3. Millised on laste arvamused õueala liikumis- ja tegevusvõimalustest ning lapsesõbralikkusest?

Uurimisküsimuste abil saab teada, milliseid elemente, sümboleid ja kujundeid lapsed kasutavad, joonistades reaalsel õueala, mis tuginevad faktidel ja teadmistel, väljendades

konvergentset mõtlemist ning missuguseid objekte ja detaile lisavad unistuste õueala piltidele, väljendades divergentset mõtlemist ning missugused on laste arvamused tegevustest õuealal, mille kaudu saadakse teada õueala funktsioon ja lapsesõbralikkus.

UURIMISMETOODIKA

Töö eesmärgi saavutamiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivse uurimuse käigus leitakse vastused küsimustele, mida arvavad lapsed õueala kujutamisest ja kuidas avalduvad joonistamisel erinevad mõtlemistüübid joonistades reaalselt ja unistuste õueala. Uurimus viiakse läbi lapsele loomulikus keskkonnas. Andmeid analüüstitakse kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodi abil. Kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutatakse loomingu sisu ja tähenduste uurimiseks (Laherand, 2010). Andmed pärinevad poolstruktureeritud intervjuudest ja uuritavate loomingu (Õunapuu, 2014).

Valim

Valimi moodustamisel lähtuti bakalaureusetöö eesmärgist ja uurimisküsimustest ning võimalusest joonistamist ja intervjuusid läbi viia seoses piirangutega hariduselus. Valim moodustati mugavusvalimi (*convenience sampling*) kriteeriumidest lähtudes. Valim oli väikesearvuline ning uurijale kättesaadav. Uuritavad olid 6-7aastased lapsed, valimis oli 8 last: 4 poissi ja 4 tüdrukut. Enne intervjuu läbiviimist küsiti lastevanematelt kirjalikult nõusolekut, et nende laps osaleb intervjuus, selleks täitsid lapsevanemad nõusolekulehe. Samuti küsiti laste nõusolekut intervjuus osalemiseks. Enne intervjuud selgitati lapsevanematele ja lastele, kuidas ja mis eesmärgil andmeid kasutatakse. Selgitati, et uuringus osalemine ei kahjusta vastajate privaatsust (Flick, 2011), kasutatakse pseudonüüme ja joonistused ei ole signeeritud. Vastajate anonüümsus ja konfidentsiaalsus oli tagatud kogu uurimisprotsessi jooksul vastavalt uurimustöö eetikanõuetele.

Andmete kogumine

Lähtuvalt bakalaureusetöö eesmärgist uuriti väikese arvu laste arvamusi ja loomingu lastele loomulikus keskkonnas. Andmeid koguti laste joonistuste ja poolstruktureeritud (*semi-structured*) ehk teemaintervjuude abil. Andmekogumise meetodis taotleti uuritavate aktiivset osalust ning nende tundlikku mõistmist (Laherand, 2010). Intervjuude vastused moodustasid pea- ja alamkategoriad, mis kujunesid intervjuude analüüsi käigus. Kategoriad esitati tabelina (Lisa 1). Joonistamine viidi läbi kahel erineval päeval. Esimesel päeval joonistasid

lapsed praegust õueala ja teisel päeval unistuste õueala. Mõlema päeva joonistamistegevus viidi läbi õues. Lapsed joonistasid A4-paberile värvipliatsitega.

Intervjuud viidi läbi peale joonistustegevust. Intervjuud viidi läbi rühmaruumis, kus asusid intervjuerija ja intervjueritav. Lastega toimus enne intervjuud sissejuhatav vestlus, kus intervjuerija tutvustas ennast ja intervjuu teemat. Poolstruktureeritud intervjuu läbiviimiseks koostati intervjuu kava, et leida vastused uurimisküsimustele. Intervjuu küsimused koostati kahes plokis. Esimeses plokis küsiti laste arvamusi reaalse õueala kohta ja teises plokis küsiti küsimusi unistuste õueala kujutamise ja ideede kohta (Lisa 2). Intervjuu algas sissejuhatava küsimusega ja vestlusega sellest, mida laps pildil kujutas. Intervjuus kasutati avatud lõpuga küsimusi. Poolstruktureeritud intervjuu andis võimaluse küsida ka täpsustavaid küsimusi lisaks planeeritud küsimustele (Laherand, 2010). Intervjuu helisalvestati ja hiljem transkribeeriti tekstina (Flick, 2011). Piltide analüüsi ja poolstruktureeritud intervjuude vastuste tulemuseks saadi kirjeldus, mida lapsed kujutavad.

Andmete analüüs

Kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemusi kirjeldati detailselt ning need esitati analüüsiteksti põhiosas ja lisadena. Olulisemad analüüsitavad kategooriad esitati tabeli vormis (Lisa 1). Poolstruktureeritud intervjuude vastused andis võimaluse analüüsida laste arvamusi (Laherand, 2010). Poolstruktureeritud intervjuude vastused helisalvestati diktofoniga ning transkribeeriti Wordi dokumendis. Pärast intervjuusid kuulati helisalvestised mitmeid kordi üle ning vastused pandi täpselt kirja Wordi dokumendis, kirjastiilis *Times New Roman*, kiri suurusega 12 ning reavahe oli 1,5. Helisalvestis transkribeeriti detailselt (Flick, 2011). Intervjuude tekst kirjutati täpselt üles, et uurimisküsimustele oleks võimalik leida vastused. Kodeerimiseks ja kategoriseerimiseks kasutati kvalitatiivset andmetöötlusprogrammi *QCAmap*, mille abil oli võimalik kodeerida intervjuude vastused, leida tähenduslikud sõnad, laused ja lõigud (Lisa 4). Andmeid kodeeriti induktiivse kodeerimismeetodiga. Meetod võimaldas leida dokumendis tähenduslikud üksused läbiviidud intervjuude põhjal, uurimisküsimuste kaupa. Kodeerimise peaesmärk oli lahutada andmetest saadud informatsioon üksusteks, sellest aru saada ning kujundada vastavad kategooriad (Õunapuu, 2014). Koodid määrati andmeanalüüsi käigus ja koodid tuletati andmetest. Töö käigus moodustasid sarnastest koodidest alamkategooriad, mis seejärel moodustasid peakategooriad. Uurimisküsimuste kaupa moodustati tähenduslikud üksused. Leitud tähenduslikud üksused esitati tabelis, Wordi dokumendis (Lisa 1).

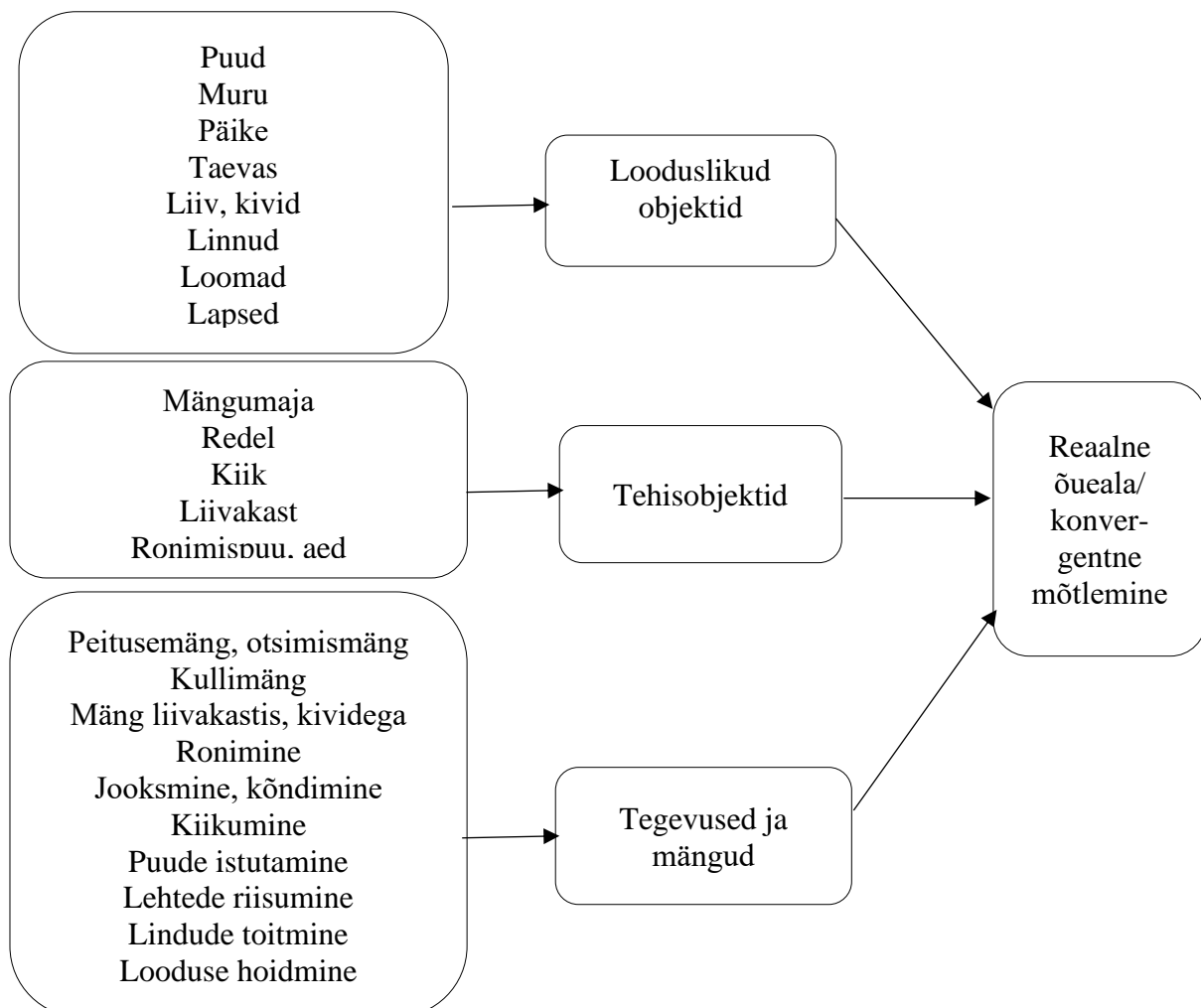
Uurimistöö valiidsus seisneb uurija õpilaste tundmises (Laherand, 2010). Uurimise tulemused ning järeldused on tõendatud, dokumenteeritud ja põhinevad kogutud andmetel (Patton, 2002). Joonistades kujutab laps aktiivselt reaalsust, loob kujundeid ja korrastab seeläbi enda maailma (Cox, 2005). Kategooriate loomine andis detailse kirjelduse laste arvamustest, kus uuritavad nähtused olid laste joonistused ja laste arvamused pildil kujutatud kohta.

TULEMUSED

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, kuidas kujutavad lapsed õueala, mil viisil avaldub laste joonistustes divergentne ja konvergentne mõtlemine ja millised on laste arvamused õueala funktsioonist ja kujutamisest. Andmeanalüüsi tulemused esitatakse uurimisküsimuste kaupa. Tulemuste kirjeldamisel kasutatakse tsitaate laste intervjuudest, tabeleid ja fotosid laste joonistustest. Kategooriate aluseks on tähenduslikud üksused (Lisa 1).

Millised on elemendid, sümbolid ja kujundid, mida lapsed kasutavad, joonistades reaalsel õueala?

Esimese kategooria jaotuse näide:

Looduslikud elemendid ja tegevused reaalsel õuealal

Intervjuudest tuli välja, et lapsed kujutasid praegusel mänguväljakul loodust ja looduslikke elemente. Üheks looduslikuks elemendiks, mis lastele meeldis, olid puud, mis olid kujutatud skemaatiliselt (pildid Lisa 3). Lapsed nimetasid mänguväljakul olevat kuuske, mäнди ja tamme. Seetõttu võib öelda, et lapsed tundsid puude nimetusi ja oskasid neid öelda, lapsed tundsid kodukoha looduslikke elemente. Lapsed rakendasid teadmiste reflekteerimisel konvergentset mõtlemist, kui nimetasid pildil kujutatud objekte. Intervjuudest selgus laste tegevused puudega: puude otsa saab ronida, puu taha saab peita, puu külge saab riputada kiige, puuokstega ja lehtedega saab mängida. Samuti meeldis lastele, et puude otsas elavad linnud. Lindudele saab teha pesa või linnumaja, linde saab seal vaadata ja toita.

Laps 1: „...kujutasin kuuske, männipuud, muru, päikest ja taevast. Need tunduvad lastele väga õiged, meeldivad lastele. Puude lehti saab korjata, nendega mängida. Puu taha saab peita, saab mängida peitust. Siis veel puu otsa saab ronida.“

Laps 3: „...Puu, sest see on ilus. Kui on suvi. Puu on suur. Et kiik kuidagi ära mahuks. Siis varsti hakkaksid lehed kasvama. Praegu ei ole lehti, sest need on ehusolendid ja nii sügisel ei ole lehti. See on leht.“

Lapsed pidasid oluliseks, et mänguväljakul oleks roheline muru, mille peal saab jalutada, mängida, joosta või lihtsalt lesida ja taevasse vaadata. Muru oli värvitud roheliseks ning kujutatud mänguväljaku osana (pildid Lisa 3). Uuringust selgus, et lapsed kasutavad sümboloid elementide kujutamisel. Reaalse õueala kujutamisel olid sümbolid näiteks sinine riba üleval, päike, roheline riba all.

Laps 3: „Saab vaadata päikest, pikutada rohul, mängida liivakastis nii palju kui süda kutsub ja panen lehe oksa otsa ja võtan veel, veel lehti ja kaunistan puu ära. Muru on roheline, pehme ja ilus vaadata. Muru meeldib.“

Lapsed kujutasid enda piltidel taevast ja päikest. Lastele meeldis valgus mänguväljakul ja päike. Nad leidsid, et need muudavad tuju paremaks. Päike kujutati kollase värviga ja kiirtega. Taevas värviti kas siniseks või helesiniseks. Looduslikud elemendid olid värvilised.

Laps 2: „Taevas on sinine, helesinine, et valge oleks. Päikest natuke, sest siis on lastel rõõmus meel ja hea. Et lapsed vaatavad päikest ja nägu läheb rõõmsaks.“

Lapsed tundsid aastaaegasid ning väljendasid seda ka piltidel. Joonistati sügisel ja mitmel pildil kujutasid lapsed sügist, kus lehed langevad ja puud on raagus. Seetõttu saadi teada, et lapsed tunnevad aastaaegu ja oskavad neid pildil kujutada ning vestluses välja tuua.

Laps 3: „*See on puu, leht ja kõik. Need kujutavad sügisaega ja nii. Sügisel on puud raagus. Suvel puud kasvavad. Suvel on ilus, päike paistab ja lastel on rõõmus meel ja hea olla mänguväljakul.*“

Laps 4: „*Tumedad pilved, sest sügisel sajab vihma...*“

Lastele oli oluline, et neid ümbritseb puhas loodus. Lapsed hindasid vanu ja suuri puid, samuti muru ja lilli, et ümbrus ilus ja lapsesõbralik oleks. Kodukoha looduse ilu ja looduse tundmine oli laste meelest vajalik. Intervjuudes rakendasid lapsed enda teadmisi seoses loodushoiuga. Praegune mänguväljak pakkus erinevaid looduslikke elemente, mida lapsed piltidel kujutasid ja intervjuudes mainisid.

Laps 2: „*Loodus meeldib, see on lastele hea. Puu, sest see on ilus ja see kasvab iga päev.*“

Laps 5: „*Saab lilli nuusutada, meeldib muru...*“

Lapsed teadsid seda, et loodust tuleb hoida ning avaldasid loodushoiu kohta arvamust, kui arutleti reaalse õueala elementide üle. Lapsed teadsid, et puid ja muru on vaja hoida ja mõtlesid erinevate viiside peale, kuidas seda teha. Näiteks, et ei tohi prügi maha visata, puude oksid ei tohi murda.

Laps 1: „*Lapsed armastavad loodust. Loodusesse ei tohi prügi maha visata mitte kunagi. Sest siis juhtub nii, et läheb maapind pruuniks ja väga palju elektrit ei tohi kasutada. Loodust peab kaitsma.* „

Intervjuudest selgus, et lapsed hoolivad lindudest ja loomadest ning tahavad neid toita. Näiteks kujutasid nad oma piltidel linde ja oravat ning rääkisid, et loomad ja linnud on armsad ja nad on näinud neid mänguväljakul puude otsas või taevas lendamas.

Laps 5: „*Kujutasin, et on linnud või oravad, armsad loomad, kes metsas on, keda olen turbarabas näinud. Kõige rohkem meeldivad oravad ja linnud, sest need on nii armsad loomad.*“

Laps 6: „*Lindude pesakast, et saaks lindusid toita...*“

Kujutatud tehisobjektid ja tegevused reaalsel õuealal

Lapsed nimetasid intervjuudes reaalsel õuealal mitmeid tehisobjekte ja tegevusi nendega. Tuli välja, et lastele meeldis ronida mööda redelit, mängumajas mängida, liumäest alla lasta, mängida liivakastis ja kiikuda. Lastele meeldis liivakastis mängida liiva, liivavormide ja kivikestega. Toodi välja ka rehvid, kus saab peitust, kulli ja trihvaaad mängida. Lastele meeldis kiikuda ja mängumajas mängida. Intervjuudest selgus, et iga objektiga leidsid lapsed mängu,

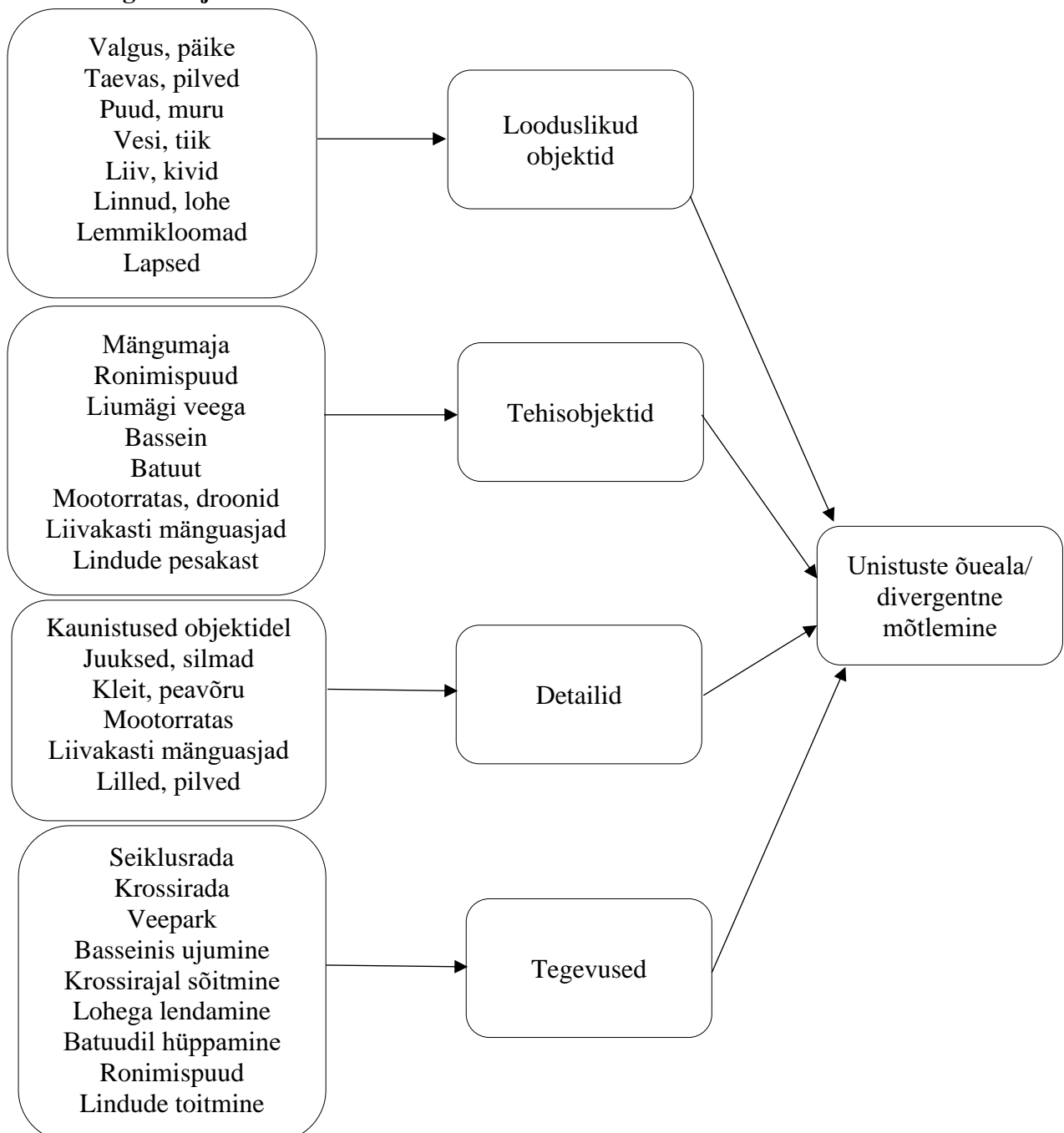
mida mängida. Mängud olid liikumist ja tegevust võimaldavad. Olid otsimis-, ronimis-, jooksmis- ja peitusemängud. Tegevused olid mitmekesised, soodustasid laste füüsilist, vaimset ja emotsionaalset arengut.

Laps 1: „Kujutasin mänguväljakul värvilisi kiikesid, mängumaja, liumäge. Saab kiikuda ja liivakastis liivaga mängida. Saab ronida, liugu lasta ja muidu liikuda. Rehvikummidega, saab mängida peitust, kulli või trihvaad...“

Laps 3: „Kõndida, kiikuda ja mängida kulli. Kiikuda, liivakastis olla, lehtedega mängida. Siis veel puu otsa ronida.“

Millised on laste ideed, lisatud elemendid ja detailid joonistades kujuteldavat õueala?

Teise kategooria jaotuse näide:

Kujutatud looduslikud ja tehisobjektid ning tegevused unistuste õuealal

Intervjuudest selgus, et lapsed soovisid unistuste õuealale samuti looduslikke objekte. Näiteks puud, liiv, muru, linnud, lilled. Keskkonda kujutasid lapsed joonistustes detailiderohkelt. Näiteks lapsed nimetasid, et puu on sirge, vee all on kivid (pildid Lisa 3). Looduslike objektidega olid seotud erinevad tegevused. Liivakastis mängimine või puu otsa ronimine. Looduslikest elementidest oli märgitud vesi, millega lapsed meelsasti mängisid, ujusid ja kujutatud oli see basseinis või tiigis.

Laps 2: „*Puud meeldivad, tammepuu. Puu on sirge.*“

Laps 5: „*Saab ujuda, leida vee alt kivisid, mängida lõbusaid mängu...*“

Unistuste õuealale lisati mänguasjade kuur ning mängumajake, kuhu saab ronida. Unistuste õuealal peaks olema peidukoht, kus keegi üles ei leia või kust saab ringi vaadata. Peidukohta ja mängumajja sai ronida redelit mööda (pildid Lisa 3). Ronimine oli üks enam meeldinud tegevus.

Laps 1: „*Ronimine on siin. Ronid siit üles ja siit tuled alla ja siit tuled tagasi üles sinna majakesse. Kõige rohkem meeldib ronimine.* „

Laps 6: „*Linnupesa mängumaja peal, väike uks, kust saab sisse minna.*“

Intervjuudest selgus, et lapsed soovivad unistuste õuealale basseini või veega liumäge, kust alla lastes, maandatakse vees või liivakastis. Lisaks soovisid lapsed seiklusrada, kus on erinevaid tegevusi võimaldavad vahendeid: ronimispuud ja batuudid. Näiteks seiklusrajal saab ronimispuul ronida, batuudi pealt saab hüpata basseini.

Laps 4: „*Redeli peal saab kõndida, batuut, kus saab hüpata. Kui hüppad kõrgele, siis hüppad basseini. Redelist ronid hobuse peale, seal on nupp laka peal, hobuse pea läheb alla ja lendab batuudi peale.*

Laps 5: „*Siin on aed, et sa ei kukuks aiast välja. Südamestiik, saad siin sees istuda ja magada seal sees.*„

Laps 1: „*Täiuslik on nii, et linnukesed käivad iga kord seal otsas, seal on linnumaja ja seal saab lindusid toita. Linnumunad on seal. Ja seal on neid mitu tükki ja lapsed kaitsevad loodust. Ja kasse ka, kiisupoegi, kelle ema on kadunud. Kass ronib tavalist puud mööda, mitte väga kõrgele, muidu kassid teevad haiget puule.*“

Samuti lisasid lapsed unistuste õuealale krossiraja, kus saab rattaga küngastel sõita. Maapind võiks olla vaheldusrikka kujuga ja võimaldaks kruusateel rattaga trikisõitu teha.

Laps 8: „*Krossirajal saab sõita hästi kiiresti ja peab vaatama, et raja peal püsiks.*

Kiiver on peas, nii peab sõitma, kui kukud, siis ei saa niipalju haiget.“

Unistuste õuealale lisati veel linnumaja, mis asub mängumaja otsas, kus lapsed saavad linde toita või emata jäänud kassipoegasid hoida ja kaitsta. Lisaks lindudele on laste piltidel inimfiguure, kujutatud oli lapsi mängimas lõbusaid mängu, ema, kes vaatab lapse mängu, lemmikloomi ja lohet. Unistuste õueala piltidelt võib näha lapsi mängimas, seismas, lendamas lohega, sõitmas rolleriga. Inimfiguurid annavad tunnistust sellest, et laps soovib mänguväljakul kaaslastega koos mängida, suhelda ning tal on seal selleks võimalusi.

Laps 2: „*Saaks liivakastis lastega mängida. Ema vaatab, kuidas lapsed mängivad liivakastis...*“

Laps 3: „*Lohe, et saaks lennata...*“

Lapsed lisasid mänguvahendeid: nukuvankri, kühvlid, mänguasjade hoidmise koti, drooni, mootorratta. Kühvlid võiks olla kotikeses või mänguasjade kuuris. Mängumajad, redel ja ronimispuud olid unistuste õuealal detailiderohkelt välja joonistatud (pildid Lisa 3). Selgus, et lapsed tahavad mänguväljakul erinevate tehiselementidega mängida ning kasutada ka tehnoloogia, näiteks nupust liigutatav hobune, nupust kiiruse reguleerimisega karussell, mootorratta kasutamine.

Laps 2: „*Tahtsin lapsevankrit. Väikse kotikese sees on kühvlid. Liivakastis mängin liivakookide tegemise mängu, võtan kotikesest kühvli ja kaevan liiva.*

Laps 8: „*...võiks olla krossirada, kus saab mootorrattaga sõita...*“

Lapsed unistavad ka mänguasjade kuurist, kus saab mänguasju hoida ja vajadusel neid sealt võtta. Kuuris oleks kühvlid, droonid, mänguauto. Samuti soovivad lapsed liumäge ja basseini veega, kuhu saab liumäelt alla lasta. Droonid, nupust reguleeritavad mänguvahendid, on kaasaegse keskkonna, meedia ja filmide otsene mõju laste mõttemaailmale.

Laps 1: „*Saab veel nii teha et võtaks mingi mänguasjade kuuri. Sooviksin, et oleks mänguasjade kuur. Seal oleks kühvlid, droon, autod. Selline droon, millega saab vaadata õhust igasuguseid asju. Mänguväljaku on kiiged, liivakast, redel, liumägi. Üks on veega. Vesi tuleb siit.*“

Lapsed leidsid, et mänguvälja võib olla nii suur kui väiksem. Kuju võiks olla kandiline, aiaga ümbritsetud. Leiti, et suur õueala võib kahjustada loodust ja võib jääda kodust liiga kaugele. Sel puhul võib välja tuua, et lapsed soovivad turvalisust. Lapsed leidsid, et väiksemal mängualal on vähem asju, kuid see ei sega mängimist.

Laps 1: „*Väike õueala, kandilise kujuga, aed ümber. Sest suur õueala võib kahjustada loodust.*“

Laps 2: „*Puu ja maja on ühesuurused. See plats võiks olla suur aga samas ka väike. Sest vähem asju on aga lastele ikka meeldib seal käia. Kogu aeg mängida mänguväljakul....*“

Unistuste õueala detailid

Intervjuudest selgus, et unistuste õuealal lapsed kaunistasid mängumaja, batuuti, basseini ja liivakasti. Lastele meeldis kaunistada õuealal olevaid lemmikobjekte (Pildid lisa 3). Nad kasutasid õueala objektide kujutamisel erinevaid värve, mida mainisid ka intervjuudes.

Laps 6: „*Mängumajal on punane katuse, lilla on ruum, mis on peidukoht, kus keegi ei tea ja üles ei leia. Päike on kollane, taevast on sinine ja rohi on roheline.*“

Laps 7: „*Meeldib triibuline sein...*“

Lapsed lisasid erinevaid detaile enda unistuste õuealale. Detailid olid puulehel, millel olid rootsud ja lehe vars välja joonistatud, lapse juuksed, ripsmed, peavõru, päikesel kiired ja naerusuu. Poisid kujutasid detailselt mängumaja, liumäge ja mootorratast.

Laps 2: „*Päike on tumedam, naerusilmad. Et lapsed vaatavad päikest ja nägu läheb rõõmsaks. Liivakast ära kaunistada, et kõik lapsed käiksid mängimas. Maja ära kaunistada natuke. Lapsel on peavõru, liivakastimänguasjad, nukk ja nukuvanker...*“

Laps 3: „*Lapsel on uhked, ilusad ripsmed. Need on juuksed. Need on leherootsud, lehe vars. Päikesel on kiired, oranžid. Päike on muidu kollane. Lapsel on kleit, kleit on lilla.*“

Laste arvamus õueala liikumis- ja tegevusvõimalustest ja lapsesõbralikkusest

Intervjuudest selgus, et lastele meeldib õuealal loodus, nii praegusel kui ka unistuste õuealal. Lapsed tõid välja, et õuealal võiks olla puid, muru, lehti, päikest ja valgust. Tehisobjektidest peaks laste arvates õuealal olema mängumajad, kiiged, redelid, liumägi, liivakast (pildid Lisa 3). Mänguväljakul peaks olema veel liivakasti mänguasjad, mida saab mänguasjade kuuri või kotti panna. Nii praeguse õueala kui unistuste õueala tegevused olid seotud liikumisega. Looduslikud elemendid nagu puud, taimed, pinnamood, vesi – mõjutavad ka laste käitumist ja füüsilist aktiivsust. Lapsed nimetasid tegevustest ronimist, liivakastis mängimist, hüppamist, jooksmist, roomamist, peitmist, otsimist, ujumist, lõbusaid mängu ja tegevusi. Lapsed

märkisid, et nad sooviks puid istutada, neid kasta, lehti riisuda, linde toita, lilli nuusutada, murul lebada.

Laps 1: „*Kõige rohkem meeldib loodus. Muru peal saab kõndida, joosta. Puu otsa saab ronida. Mänguväljakul peaks olema kiiged, liivakast, redel ja liumägi veega. Vesi tuleb siit.*“

Laps 4: „*Bassein ja kiik. Basseinis saad vee alla minna, suur bassein, kus saad ujuda. Kiige sees on üllatused, mõned asjad mida oled soovinud aga ei ole saanud, leiad üllatuse...*“

Lapsed mängisid õuealal erinevate looduslike vahenditega: kivide, liiva, lehtede ja puuokstega. Lastele meeldis liivakastis mängida. Laste tegevused olid seotud looduslike objektidega.

Laps 3: „*Saab mängida lehtedega. Mäng lehtedega. Otsin nagu sihukese oksa ja siis panen oksa külge lehed. Ja kõik mis veel on vaja oksale panna. Väikseid kive, kui sa tead. Selles on mängu mõte, et liivakastis, et nagu, kui sa lähed sinna siis sa pead kõige suurema kivi üles otsima. Teine peidab ära. Otsiks peidetud asja... „*

Lisatud oli õuealal puhkamine, pikutamine rohul, ennast hästi ja rõõmsalt tundmine, päikese ja valguse nautimine, looduse ja teiste laste vaatamine.

Laps 6: „*Vaadata päikest, pikutada rohul, mängida liivakastis nii palju kui süda kutsub ja panen lehe oksa otsa ja võtan veel, veel lehti ja kaunistan puu ära. Mis meeldib, kaunistan ära...*“

Laps 7: „*...vaataksin teisi lapsi mängimas...*“

Intervjuudest tuli välja, et lapsed teeksid õuealal ka tööd. Näiteks istutaksid puid, riisuksid lehti, hoolitseksid loomade ja lindude eest. Lapsed leidsid mitmesuguseid tegevusi lisaks mängimisele.

Laps 1: „*Mänguväljakul mängitakse niisama. Näiteks pulkadega ja istutatakse puid. Nagu võtame sellised kotid ja võtame väiksed puud ära, mis kasvavad aias ja paneme õigesse kohta. Armsad loomad, loodus, lapsed mängivad looduses. Meeldib, kui lapsed õues mängivad. Lapsed kasutavad mängus puid, päris puid, riisuvad lehti.*“

Laps 6: „*...mängumaja otsas on lindude pesakast, kus saab linde toita...*“

Laps 3: „*Korjaksin ja riisuksin lehti.*“

ARUTELU

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, kuidas kujutavad eelkooliealised lapsed õueala, mil viisil avaldub laste joonistustes konvergentne ja divergentne mõtlemine ja millised on laste arvamused õueala funktsioonist ja kujutamisest. Lähtuvalt eesmärgist püstitati kolm uurimisküsimust, millele vastuste leidmiseks viidi läbi intervjuud ja piltide joonistamine kaheksa eelkooliealise lapsega.

Esimese uurimisküsimusega sooviti teada, millised on elemendid ja kujundid, mida lapsed kasutavad, joonistades reaalselt õueala. Selle küsimusega uuriti lapse konvergentse mõtlemise kujunemist. Konvergentne mõtlemise abil õpib laps nägema tervikut ja koondama detaile (Guilford, 1967). Uuringus selgusid elemendid, mida lapsed kujutasid ja mida nad pidasid õuealal oluliseks. Intervjuudest selgus, et reaalsel õuealal peavad lapsed oluliseks looduslikke objekte: puid, muru, päikest, taevast, liiva. Rohelus ja loodus toetavad laste kognitiivset ja emotsionaalset arengut (Perez-del-Pulgar, et al., 2021). Uuringust tuli välja, et looduslikud objektid nagu liiv, kivid, puuksad, võimaldavad läbi viia otsimis-, peitmismänge. Lisaks selgus intervjuudest, et lapsed tahavad õuealal puhata, valgust ja päikest nautida, järelkult lapsed teadsid erinevaid tegevusvõimalusi looduslike objektidega õuealal. Selgusid laste arvamused õueala objektidest ning nendega tegutsemise võimalustest. Suurbritannias 2014. aastal Thompsoni, Aspinalli ja Belli poolt uuriti väliskeskkonna mõju lapse tervisele, arengule ja heaolule (Thompson, Aspinall, & Bell, 2010). Käesolevas uuringus selgub, et lapsed pidasid oluliseks õuealal näiteks puhkevõimalusi, mis on oluline tegur laste tervisliku käitumise seisukohalt. Uuritavad andsid tähendusi objektidele ning seostasid objekte enda tegevustega (Flick, 2011). Uuringus selgus, et lapsed kujutasid looduslikke ja tehiselemente skemaatiliselt, sümbolites ja detailselt. Faktid peegelduvad laste joonistustel, kujutades reaalselt õueala. 6-7aastased lapsed kujutavad skemaatiliselt (Võgotski, 2016; Juske, 2004). Skemaatiliselt oli kujutatud näiteks maja, puu, taevast, päike ja inimene. Lapsed kujutasid skemaatiliselt, vastavalt eale. Uuringust selgus, et lapsed kasutavad sümboleid elementide kujutamisel. Pildil on iga sümbol vajalik (Edwards, 2016). Näiteks puu on kui sümbol igasuguse puu kujutamisel (Piaget, 1965). Uuringust selgus, et reaalse õueala kujutamisel olid sümboolid näiteks sinine riba üleval, päike, roheline riba all. Pildid õuealast võimaldasid analüüsida laste eakohast kujutamiskiisi. Tehisobjektidest kujutasid lapsed reaalsel õuealal ronimiskohti, mängumajakesi, kiikesid ning liivakaste. Õuealal on oluline, et ruumi paigutus ja sisutus võimaldaksid mängida, liikuda ja kogeda (Early, Siders, Neitsel, LaForett, & Nehler, 2018). Tehisobjektidega olid lastel erinevad mängud. Uuritavad andsid

tähendusi objektidele ning seostasid objekte enda tegevustega (Flick, 2011). Intervjuudest selgus, et tehisobjektidega said lapsed mängida peitus-, jooksu- ja ronimismänge ning kogemused looduslike ja tehisobjektidega on lastele olulised. Joonistades annab laps enda kogemusele kuju, ta toob välja, mis on tema jaoks oluline (Dewey, 2019; Cox, 2005; Piaget, 1965). Intervjuudest selgus, et olulisi objekte kaunistasid lapsed mustri või värvidega. 2014. aastal uuriti Türgis GüneşSalı, Akyol ja Baran laste joonistusi õuealast ja õueala joonistamisel kasutatavaid elemente: taimed, loomad, inimesed, liigutatavad esemed, mitteliigutatavad esemed. Hispaanias viidi 2019. aastal läbi uuring, kus püüti laste osaluse kaudu koguda informatsiooni, mida lapsed õuealast joonistavad (Muela, Larrea, Miranda, & Barandiaran, 2019). Käesolevas uuringus selgus, et lapsed kujutasid looduslikke, tehisobjekte ja inimesi ning seostasid neid enda teadmiste ning tegevustega. Intervjuudest selgus, et lapsed nimetasid kodukoha looduslikke objekte, nad tundsid kodukoha loodust (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2008). Erinevad keskkonnaalased teadmised ja õueala vahendite otstarbe teadmine väljendavad laste konvergentset mõtlemist. Intervjuudest selgus, et lapsed teadsid loodushoiust ja tegevustest seoses loodushoiuga, mida sai praktiseerida reaalsel õuealal. Guilford (1967) sõnastas, et konvergentne mõtlemine tugineb faktidel ja teadmistel. Intervjuudest selgus, et lapsed tahavad loodust hoida ja väärtustavad loodust olulise keskkonnaelemendina.

Teise uurimisküsimusega sooviti teada, millised on laste ideed, lisatud elemendid ja detailid joonistades kujuteldavat õueala. Selle küsimusega uuriti laste divergentse mõtlemise kujunemist. Divergentne mõtlemine on intuiitivne, kujundeid töötlev, eksperimenteeriv, mänguline, riske võttev (Beard & Wilson, 2013 ja seda iseloomustab voolavus (Csikszentmihalyi, 1998). Ilmnes, et lapsed sooviksid unistuste õuealale veeparki, basseini, batuute ja seiklusrada. Samuti lisati krossirada, mootorrattaid ja droone, mis võiks unistuste õuealal olla. Lapsed kirjeldasid intervjuudes tegevusi uues kontekstis (Flick, 2011). Järelikult võib märkida uuringu põhjal, et laste fantaasiamaailm hõlmas erinevaid eluvaldkondi, nii looduslikke kui tehnikaalaseid. Uuringus selgus seega, et lapsed ootavad õuealal seiklusi, lõbusaid mänge ja tegevusi ning üllatusi. Seetõttu võib öelda, et lapsed otsivad uusi kogemusi ja tahavad maailma avastada (Krull, 2018). Guilford (1967) leidis, et divergentne mõtlemine avaldub rohkete ideede ja detailide kujutamisel joonistusel. Kujuteldava õueala joonistamine võimaldab lapsel väljendada oma ideede originaalsust ja paljusust divergentse mõtlemise kaudu. Õueala loovalt kujutamine, kus laps genereerib ideid ja loob uusi õueala objekte, aitab paremini mõista, laste soove seoses õuealaga. Uuringust selgus, et lapsed kujutasid unistuste

õuealal ideedena tehnoloogiat: mootorratas, lennuk, mehhaaniliselt liigutatav ronimispuu. Tegutsemine välitingimustes pakub erinevaid põnevaid väljakutseid, annab neile võimaluse valida, teha otsuseid, katsetada, ette kujutada ja luua uusi asju (Aziz & Said, 2012). Näiteks joonistati lendamist lohega. Järelikult võib märkida uuringu põhjal, et laste fantaasiamaailm hõlmas erinevaid eluvaldkondi, nii looduslikke kui tehnikaalaseid. Uurimuses selgus, et lapsed sooviksid unistuste õuealale ka vett, mida oma tegevustes kasutada. Seetõttu võib öelda, et lapsed tahavad õuealal mängida erinevate looduslike vahenditega (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2008). Intervjuudest tuli välja, et vahendite ja tehnoloogia mitmekesisus võimaldab lastel veelgi rohkem liikuda, rakendada tähelepanu ja osavust. Divergentne ja konvergentne mõtlemine on teadusloomes omavahel seotud (Lubart & de Vries, 2021). Saab järeldada, et näiteks droonid, mootorrattad, tehniliste omadustega tehisobjektid on tänapäeva tehnoloogiaajastu elemendid ning nende kujutamine pildil ja kasutamine tegevustes õuealal võimaldavad lastele õppida uusi oskusi tehnoloogia rakendamisel tegevustes, mis on lastele õppimise ja avastamise seisukohast vajalikud. Joonistamise kaudu avaldub divergentne mõtlemine viisil, et kujundite töötlemisel hakkab laps enda lemmikpilti täiustama, näiteks riinetele ilmuvad nõöbid, ta lisab olulised detailid (Edwards, 2019). Uuringu põhjal võib öelda, et lapsed lisasid unistuste õuealal objektidele olulisi detaile. Näiteks kaunistasid lapsed mängumaja, liivakasti, joonistasid detailselt välja liumäe, puu, redeli, inimese, lohe ja mootorratta. Nad lisasid erinevaid detaile nagu lilled, pilved, linnud, liivakasti mänguasjad, peavõru, kaunistasid mustriaga mängumaja ja ronimisredeleid. Aja jooksul lisab laps lisab näiteks majale aknad, lisab pildile lilli ja pilvi, lisab uusi olulisi detaile (Edwards, 2019). Uuringust ilmneb, et detailide abil kujunes uus ja täiustunud pilt unistuste õuealast.

Kolmanda uurimisküsimusena sooviti teada, millised on laste arvamused õueala liikumis- ja tegevusvõimalustest ja lapsesõbralikkusest. Intervjuudest tuli välja, et looduslike objektidega tegutsemine on õuealal väga oluline. Lastel areneb silma- ja käe koostöö, haaramisrefleks (Karvonen, 2003; Linke, 1998). Lastel areneb peenmotoorika dünaamiliselt erinevate käeliste tegevuste kaudu eri keskkondades (Gaul & Issartel, 2016). Intervjuudest tuli välja, et lastele meeldib mängida, lehtede, liiva, kivide, puuokste ja veega. Lapsed nimetasid puid, muru, taevast, päikest, valgust, liiva ja vett. Selle põhjal võib öelda, et lapsed teadsid erinevaid looduslikke objekte ja oskasid neid kasutada enda mängudes ja tegevustes, mis annab tunnistust laste konvergentsest mõtlemisest, mis tugineb faktidel ja teadmistel (Guilford, 1967). Seetõttu võib öelda, et lastele on oluline, et nad saava kasutada õuealal

mängides enda meeli: haistmis-, maitsmis-, nägemis- ja kompimismeelt (Kulderknup, 2009). Näiteks tuli välja, et rohu peal on hea pikutada ning valgus ja päike muudavad lapsed rõõmsaks. Intervjuudest selgus, et lastele meeldib ronida. Ronimiseks kasutatakse erineva kuju ja võimalustega vahendeid. Mänguväljaku koostisosad olid erinevad: vaba plats, teerajad, mängude mängimise võimalused, võimalus joosta, istuda, peita või leida uusi mängukohti (Thompson, Aspinall, & Bell, 2010). Unistuste õuealal soovivad lapsed vett ja basseini, kus saab ujuda. Seetõttu võib öelda, et õuealal peaks olema nii looduslike kui tehisobjekte. Uuringu käigus selgus, et lapsed teadsid kõikide elementide puhul, mis mängu või tegevust nad saavad nendega teha, need olid ronimis-, peitmis-, jooksmis-, kiikumis- ja peitusemängud. Lapsed saavad uusi kogemusi ja õpivad mängu kaudu (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2008). Lisaks selgus intervjuudest, et lapsed tahavad teha tööd õuealal, et see ilus oleks, näiteks lehti riisuda. Seetõttu võib öelda, et laste arvates peaks õueala pakkuma erinevaid tegevus- ja liikumisvõimalusi ning olema lapsesõbralik. Laps tegeleb ümbritseva keerukuse, asjade omavahelise suhte ja asjade muutumise avastamisega (Võgotski, 2016). Intervjuudest selgus, et lapsed kasutasid enda kogemusi ja teadmisi tegevuste läbiviimisel, lapsed kohanesid ümbritseva maailmaga ning omandasid tegevuste käigus uusi kogemusi. Õuealal on võimalus mängida erinevatel aastaegadel või erinevate mängustiilidega lastel (Thompson, Aspinall, & Bell, 2010). Seetõttu võib uurimuse põhjal öelda, et lapsed õpivad õuealal aastaagu, ilmastikunähtuseid, loodushoidu, ehitamist ja konstrueerimist. Pedagoogilisest vaatepunktist pakuvad mänguväljakud kognitiivse mängu mitmekesisest spektrist, toetavad erinevaid õppimisstiile ja laiendavad arusaama maailmast (Zamani, 2016). Õueala stimuleerib keerukaid ja põnevaid tegevusvõimalusi erineva õppimisstiiliga lastele. Õuealal saab kinnistada teadmisi ning lapsed saavad tagasisidet ja õpitud faktidele kinnitust otse keskkonnast. Näiteks uuringus selgus, et lapsed tahavad loodust hoida ja lindude ning loomade eest hoolitseda, puid istutada. Lisaks ilmnes, et lapsed leiavad erinevaid liikumisviise ja vahendeid, et aktiivselt liikuda ja tegutseda. Intervjuudest selgus, et lastele meeldib õues tegutsemine, looduslike ja tehisobjektide kasutamine tegevustes, fantaseerimine ning ümbritseva tundmaõppimine. Lapsed seostasid kujutatud õueala objekte enda teadmiste ja huvidega, loovust ja liikumist võimaldavalt.

TÖÖ PIIRANGUD JA PRAKTILINE VÄÄRTUS

Õues tegutsemine ja laste arvamused õuealast on lapsedõbraliku keskkonna kujundamisel väga olulised. Kuna Eestis ei ole varem uuritud keskkonna ja õuealal kujutamist seoses laste mõtlemistüüpide kujunemisega, on töö praktiliseks väärtuseks teemavaldkonna käsitlemine. Bakalaureusetöös esines ka piiranguid. Väikesearvuline ja ühe piirkonna valim oli piiranguks. Huvitav oleks viia läbi uurimus suurema valimiga, mis võimaldaks uurida erineva piirkonna uuritavate kunstitegevust, et saada ülevaade laste arvamustest ja tegevustest õuealal. Huvitav oleks teada saada, kas maa- ja linnalaste arvamused on erinevad. Samuti võiks teha uuringu pikema aja jooksul, et välja selgitada tegevused eri aastaegadel ning kuidas laste arvamused ja pildid muutuvad vastavalt eale.

TÄNUSÕNAD

Bakalaureusetöö autor tänab uurimuses osalenud eelkooliealisi lapsi, nende aktiivse osavõtu eest joonistamistegevuses ning intervjuudes. Suur tänu juhendajale Ave Avalole. Tänan enda perekonda.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Merle Saks

/digitaalselt allkirjastatud/

Kasutatud kirjandus

- Amer, S. (2014). *Lastreaiaõpetajate arvamused loovusest kunstivaldkonna näitel Tartu linnas*. Publitseerimata bakalaureusetöö: Tartu Ülikool.
- Arnheim, R. (1997). *Art and Visual Perception*. California, USA: Univesrity of California Press.
https://monoskop.org/images/e/e7/Arnheim_Rudolf_Art_and_Visual_Perception_1974.pdf.
- Aro, R. (Toim.). (2006). *Väike entsüklopeedia*. Tallinna Raamatutrükikoda.
- Aru, J. (2019). *Novaator. Jaan Aru keskendumisharjutus: arenda loovust nutiseadmete valitsetud maailmas*. <https://novaator.err.ee/909754/jaan-arukeskendumisharjutus-arenda-loovust-nutiseadmete-valitsetud-maailmas>.
- Aziz, N. F., & Said, I. (2012). The Trends and Influential Factors of Children's Use of Outdoor Environments. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 38, 204-212.
- Barnes, R. (2002). *Teach Art to Young Children 4-9*. Routledge.
- Beard, C., & Wilson, J. P. (2013). *Experiential Learning*. Kogan Page Limited.
- Clark, A. (2017). *Listening to Young Children, Expanded Third Edition: A Guide to Understanding and Using the Mosaic Approach*. Jessica Kingsley Publishers.
- Cox, S. (2005). *Intention and Meaning in Young Children's Drawings*. Blackwell Publishing Ltd.
- Csikszentmihalyi, M. (1998). *Finding Flow: The Psychology of Engagement With Everyday Life*. <https://www.researchgate.net/publication/200026151>.
- Dewey, J. (2019). *Kunst kui kogemus*. Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Early, D. M., Siders, J., Neitsel, J., LaForett, D. R., & Nehler, C. G. (2018). Factor Structure and Validity of the Early Cildhood Environment Rating Scale - Third Edition (ECERS - 3). *Early Childhood Research Quarterly*, 44, 242-256.
- Edwards, B. (2019). *Drawing on the Right Side of the Brain* (4th ed.). Souvenir Press.
- Edwards, B. (2016). *Analysis and Interpretation of Children's Drawings*.
http://premisrecerca.uvic.cat/sites/default/files/webform/tr_finished_finished_finished_finished_uvic.pdf
- Flick, U. (2011). *An introduction to qualitative research. (4th ed.)*. SAGE Publication, Ltd.
- Gaul, D., & Issartel, J. (2016). Fine motor skill proficiency in typically developing children: On or off the maturation track? *Human Movement Science*, 46, 78-85.
- Goldberg, E. (2018). *Loovus. Inimaju uuenduste ajastul*. AS Printon.

- Guilford, J. P. (1967). *The Nature of Human Intelligence*. McGraw-Hill.
- GüneşSalı, Akyol, A. K., & Baran, G. (2014). An Analysis of Pre-school Children's Perception of Schoolyard through their Drawings. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 116*, 2105-2114.
- Juske, A. (2004). *Joonistav laps. Onto- ja fülogeneetilised paralleelid*. Eesti Kunstiakadeemia.
- Kamp, M.-T. v., Admiraal, W., van Driet, J., & Rijlaarsdam, G. (2015). Enhancing divergent thinking in visual arts education: Effects of explicit instruction of meta-cognition. *British Journal of Educational Psychology, 85*, 47-58.
- Karvonen, P. (2003). *Liikumisrõõm: lapse mootorika hindamisest ja kehalise arengu toetamisest*. Ilo.
- Kikas, E. (Toim.). (2008). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). *Riigi Teataja I 2008, 23, 152*.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>.
- Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. 3., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kulderknup, E. (Toim.). (2009). *Üldoskuse areng koolieelses eas*. Studium.
- Kutsestandardid: Õpetaja, tase 6. (2020). *Sihtasutus Kutsekoda*.
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10747319>
- Käis, J. (2018). *Õpetuse alused ja teed*. Studium.
- Laherand, M.-L. (2010). *Kvalitatiivne uurimisviis*. OÜ Sulesepp.
- Linke, U. (1998). *Joonistamine - nägemise kool*. Avita.
- Lubart, T., & de Vries, H. (2021). *Scientific Creativity: Divergent and Convergent Thinking and the Impact of Culture*. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/jocb.184>.
- Muela, A., Larrea, I., Miranda, N., & Barandiaran, A. (2019). Improving the quality of preschool outdoor. *European Early Childhood Education Research Journal, 3*, 385-396.
- NurayMamur. (2012). The Effect of Modern Visual Culture on Children's Drawings. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 47*, 277-283.
- Nägemisteraapia*. (2021). <https://nagemisteraapia.ee/>.
- O'Neill, B. (2015). Ökoloogilised vaatenurgad ja laste internetikasutus: sissevaade mikro- ja makrotasandi analüüsi. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri 3 (2)*, 10-31.

- Orav, K. (2022). *Joonistamine koos meeskonnaga*. <https://creativitycatcher.com/joonistamine-koos-meeskonnaga/>.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation Methods*. 3rd Ed. SAGE Publications.
- Perez-del-Pulgar, C., Anguelovski, I., VS Cole, H., de Bont, J., Connolly, J., Baró, F., . . . Triguero-Mas, M. (2021). The Relationship Between Residential Proximity to Outdoor Play Spaces and Children's Mental and Behavioral Health: The Importance of Neighborhood Socio-economic Characteristics. *Environmental Research* 200, 111326.
- Piaget, J. (1965). *The Origins of Intelligence in Children*. International Universities Press, Inc. https://www.pitt.edu/~strauss/origins_r.pdf.
- Zamani, Z. (2016). 'The woods is a more free space for children to be creative; their imagination kind of sparks out there': exploring young children's cognitive play opportunities in natural, manufactured and mixed outdoor preschool zones. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 16, 172-189.
- Thompson, C. W., Aspinall, P., & Bell, S. (2010). *Innovative Approaches to Researching Landscape and Health Open Space: People Space 2*. Routledge.
- UNICEF Eesti. (1994). <https://www.unicef.ee/page/20/>
- WHO. (2022). World health organization/Children's environmental health. https://www.who.int/health-topics/children-environmental-health#tab=tab_1
- Vinter, K. (2013). *Digitaalse ekraanimeedia tarbimine 5-7-aastaste laste seas ja selle sotsiaalne vahendamine Eestis*. Pedagoogiline vaatekoht. https://sisu.ut.ee/sites/default/files/genire/files/k._vinter_doktoritoo_2013.pdf.
- Võgotski, L. (2016). *Laste loovus ja kujutlusvõime. Mäng ja selle osa lapse psüühilises arengus*. Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikooli Kirjastus.

Lisa 1. Tabel. Laste joonistatud reaalse õueala elemendid, unistuste õueala lisatud elemendid, detailid ja õueala tegevused

Pseudonüüm	Reaalsel õuealal enim meeldinud elemendid	Unistuste õuealale lisatud elemendid	Detailid	Tegevused õuealal
Laps 1	Puud	Liumägi veega, mänguasjade kuur, droonid	Punane katus, lilla seinaga peidukoht	Ronimine, Peitusemäng, lindude toitmine
Laps 2	Päike, taevas, puud, kiiged, mängumaja	Liivakasti mänguasjad, inimesed nukuvanker	Päikesel naerusilmad Mustriga kaunistatud maja ja liivakast, peavõru	Jooksmine, kulli mängimine, kõndimine, liivakastis vormidega mängimine
Laps 3	Kiik, puu	Lohega lendamine	Linnud, pilv	Liivakastis kivide otsimise mäng, mäng lehtede, puupulkade, kividega. Kiikumine, peitusemäng
Laps 4	Kiiged, liivakast, mängumaja	Seiklusrada ronimise ja basseiniga, batuudid	Basseini korstnast tuleb suitsu, värvilised mänguväljak u vahendid	Seiklusrajal ronimine, basseinis ujumine
Laps 5	Liumägi, kiiged	Roomamise koht, kiisubassein	Lilled, kaunistustega bassein	Seiklusrajal roomamine, lillede nuusutamine
Laps 6	Mängumaja, redel	Peidukoht	Värvilised triibud seinal	Ronimine ja liumäest alla laskmine
Laps 7	Mängumaja, puud	Ronimiskoht, bassein	Värvilised ronimispuid	Basseinis ujumine, puude istutamine
Laps 8	Mängumaja, kiiged, ronimispuu	Motorratas, lennuk	Kiiver, mootorratas, lennuk	Krossirajal liikumine, peitusemäng

Lisa 2. Intervjuu küsimused

Intervjuuküsimused praeguse õueala joonistuse kohta

1. Mida Sa pildil kujutasid?
2. Missuguseid looduslikke objekte Sa kujutasid?
3. Missugused looduslikud objektid meeldivad kõige rohkem õuealal? Miks?
4. Missuguseid esemeid ja tehisobjekte Sa kujutasid?
5. Missugused esemed ja tehisobjektid meeldivad kõige rohkem õuealal? Miks?
6. Keda kujutavad elusolendid Sinu pildil?
7. Missugused elusolendid meeldivad kõige rohkem? Miks?
8. Milliseid detaile kujutasid õuealal?
9. Mis Sulle meeldib praegusel õuealal kõige rohkem?
10. Missuguseid värve kasutasid oma pildil?
11. Missuguseid liikumisvõimalusi on õuealal?
12. Mida saab Sinu kujutatud õuealal teha? Kirjelda palun tegevusi.
13. Milliseid mõtteid on Sul selle pildi joonistamise või pildil kujutatuga veel?

Intervjuuküsimused unistuste õueala joonistuse kohta

1. Mida Sa sellel pildil kujutasid?
2. Mis on siin pildil teistmoodi, kui eelmisel pildil?
3. Milliseid looduslikke objekte lisasid õuealale? Miks?
4. Milliseid detaile lisasid looduslikele objektidele?
5. Milliseid esemeid ja tehisobjekte lisasid õuealale? Miks?
6. Milliseid detaile lisasid esemetele ja tehisobjektidele?
7. Milliseid elusolendeid Sa lisasid õuealale? Miks?
8. Milliseid detaile lisasid elusolenditele?
9. Missuguseid värve kasutasid enda pildil?
10. Milline võiks Sinu arvates olla õueala suurus ja kuju?
11. Missuguseid liikumisvõimalusi on unistuste õuealal?
12. Mida toredat saab Sinu unistuste õuealal teha? Kirjelda palun tegevusi.
13. Missuguseid ideid unistuste õueala kohta on veel Sinu pildil? Miks?
14. Milliseid mõtteid on Sul selle pildi joonistamise või pildil kujutatuga veel?

Lisa 3. Laste joonistused

Laps 1

Reaalne õueala

Unistuste õueala

Laps 2

Reaalne õueala

Unistuste õuelala

Laps 3

Reaalne õueala

Unistuste õueala

Laps 4

Reaalne õueala

Unistuste õueala

Laps 5

Reaalne õueala

Unistuste õueala

Laps 6

Reaalne õueala

Unistuste õueala

Laps 7

Reaalne õueala

Unistuste õueala

Laps 8

Reaalne õueala

Unistuste õueala

Lisa 4. Näide transkribeerimisest

UURIMUSKÜSIMUSED PRAEGUSE ÕUEALA PILDIL KOHTA MIDA SA PILDIL KUJUTASID?

Ma kujutasin, et lasteaia lapsed saaksid mängida omal viisil, et nad saaksid enda moodi olla. Enda moodi tähendab võimalust käia kus iganes, üle aia ei tohi ainult ronida.

MISSUGUSEID LOODUSLIKKE OBJEKTE SA KUJUTASID?

Kuuski, männipuusid, kadakat, muru, päikest ja taevast. Sest need tunduvad lastele väga õiged, meeldivad lastele. Kujutasin, et võiks olla linnud või oravad, armsad loomad, kes metsas on, keda olen turbarabas näinud. Kõige rohkem meeldivad oravad ja linnud., sest need on nii armsad loomad.

MISSUGUSED LOODUSLIKUD OBJEKTID MEELDIVAD KÕIGE ROHKEM ÕUEALAL? MIKS?

Kõige rohkem meeldivad oravad ja linnud, sest need on nii armsad loomad. Sest need tunduvad lastele väga õiged, meeldivad lastele. Lapsed armastavad loodust. Loodusesse ei tohi prügi maha visata mitte kunagi. Sest siis juhtub nii, et läheb maapind pruuniks ja väga palju elektrit ei tohi kasutada, sest see teeb maale väga palju haiget. Loodust peab kaitsma. Armsad loomad, loodus, lapsed mängivad looduses. Lapsed kasutavad mängus puid, päris puid, riisuvad lehti.

MISSUGUSEID ESEMEID JA TEHISOBJEKTE SA KUJUTASID?

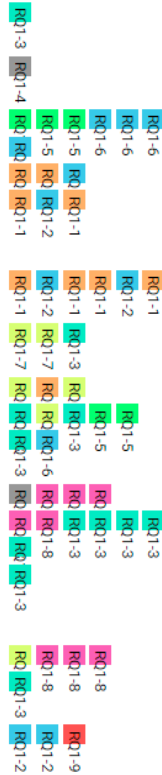
Kujutasin mänguväljakul värvilisi kiikesid, mängumaja, liumäge, sinine liumägi. Rehvikummid, saab mängida peitust, kulli või trihvaad. Trihvaad on selline mäng, et lähed peitu ja sa pead mina prii ütleva ja sa pead. Selline peitusemäng.

MISSUGUSED ESEMED JA TEHISOBJEKTID MEELDIVAD KÕIGE ROHKEM ÕUEALAL? MIKS?

Kõige rohkem meeldib loodus. Asjadest meeldib palju asju. Kiiged. Kiikedega saab liikuda, teed hoogu ja tundub nagu lendaksid. Aga tegelikult ei lenda.

KEDA KUJUTAVAD ELUSOLENDID SINU PILDIL?

Linnud. Leevikesed, sest neil on punased kõhualused.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Merle Saks,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Õueala kujutamine ning konvergentse ja divergentse mõtlemise kujunemine eelkooliealiste laste joonistuste näitel“

mille juhendaja on Ave Avalo,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Merle Saks

/digitaalselt allkirjastatud/